

Nosztropi László: Emberismeret és emberekkel való bánás. Budapest, 1942. Pantheon-kiadás. 8-r., 247. lap.

Az általános emberismerettannak egyik fontos rész tudománya a pszichológiai emberismerettan, mely a gyakorlati lélektan eredményeit értékesíti az emberismerettan szempontjából. Lélek és emberismeret ugyanis nem azonos fogalmak, lélektan és emberismerettan nem azonos tudományok. A lélektan a lelket kutatja és azt igyekszik megismerni, melynek rejtelmes világához a belső szemléleten, sugalláson és élményen keresztül vezet az út, és melynek tudattalan része lényegileg örök titok marad előttünk. Ezzel szemben az emberismerettan feladata a társas környezetben élő ember kiismerése, akinek lelkén kívül még teste és szelleme is van, aki sokszor nem teheti azt, amit akar, és aki a mindennapi élet tapasztalatai szerint elég jól kiismerhető. A két szempont különbözősége a köztudatot még nem hatotta át eléggé. Ennek az az oka, hogy a Lavater és Gall fellépése után megindult nagy irodalmi vita az emberismeret-problémát a lélektan hatáskörébe utalta. Az azóta eltelt évszázad alatt azonban az emberre vonatkozó tudományok annyira kifejlődtek, hogy ezek eredményeiből az emberismeret céljaira hasznosítható anyag tömege fokozatosan szétfeszítette a lélektan kereteit és önálló tudománnyá alakult. A pszichológiai emberismerettan a megismerés, érzelem és akarat kiismerésével kapcsolatban azt a kérdést vizsgálja, hogy a lelki tényezők milyen szerepet töltenek be az emberismerettani értékelésben. Az általános lélektani tényező-emberismerettani jelentősége aránylag kevés. Ez az oka annak, hogy a lélektani előképzettséggel nem rendelkező emberek is jó emberismerők lehetnek. A különleges lélektani tényezők azonban annál fontosabbak és ezek ismerete nélkül finomabb lélektani emberértékelést nem is végezhetünk.

Szerző tíz fejezetre osztott pszichológiai emberismerettanának egy fejezete foglalkozik behatóbban az emberismerettel, de ebben nem nyújt rendszert, inkább csak ismerteti Klages, Maerker, Kretschmer, stb. nyomán a különböző vizsgálati módszereket. Többi fejezetei a gyakorlati lélektan fontosságának hangsúlyozása mellett egyéni politikai kérdéseket tárgyalnak szakértelemmel és önállósággal. Könyvének legértékesebb része a társasélet és társaságbeli ember magatartásának elemzése, és a társas viselkedésre vonatkozó egyéni politikai tanácsadás. A lélektani embermegismerésnek szerinte négy főforrása van. Ezek, a mindennapi élet emberismerete, a művészi alkotásokban található lelkeken keresztül látás, a vallásos élet és irodalom lélekismerete, és a tudományos lélektani embermegismerés. Utóbbi nála a pszichodiagnosztikai emberismeretet jelenti, mely a régi psychotechnikán túlmenően személyiségvizsgálatokkal is foglalkozik. A lélektani laboratóriumoknak nagy jelentőséget tulajdonít, s ezeknek szeretne monopoljogot biztosítani az intézményes emberismeret terén. Ebben az esetben azonban a természettudományi determináció helyére, amely pedig ténylegesen is fennáll, és amelyet csak társadalmi szükségzerűségből nem ismerünk el általánosan, a lélektani laboratóriumok diagnosztikai determinációja lépne, amely mint véges emberi munka, épen nem csálhatatlan. A tesztek ugyanis főleg a lélekjelenlétet és találményságot mutatják, amelyek egyfelől nem állandó értékű tényezők, másfelől pedig az életben előmenetelt jelentenek a kevésbé használható emberek számára is. A műszeres mérések viszont részeredmények, ezeket ki kell egészíteni munkapróbákkal, amelyek az erkölcs minőségét a dolog természete szerint nem tudják megállapítani, és személyiségvizsgálatokkal, amelyeknek a száma szerző véleménye szerint immár több százra rüg. De az emberekkel való

bánásmód, a pályaválasztás, házastársválasztás, az alkalmazottak és vezető tisztviselők kiválasztása lényegileg nem is lélektani, sőt nem is emberismeret-tani, hanem egyéni politikai problémák. Az egyéni politika, vagyis jelen esetben az ösztönös, vagy tudatos személyi és tárgyválasztás jellemző emberismeret-tani adat, ez igen helyes megállapítása a szerzőnek, és ezért az emberismerettannak az egyéni politikát is vizsgálnia kell. De az emberismeret és egyéni politika mindemellett is csak korrelatív fogalmak, amelyek egymást kötelezően nem tételezik fel. Valakinek jó lehet az emberismerete, de ebből nem következik, hogy jó az egyéni politikája is. Valaki jól ismerhet egy derék értékes leányt, aki neki igen tetszik, de még sem veszi el, mert nincs hozománya. Sokan jól ismerik barátaik, kegyenceik, alá- és fölértékeltjeik, stb. gyenge jellemét, de politikai szempontból mégis a derék és becsületes emberek elé helyezik azokat. A »megfelelő embert a megfelelő helyre« jelszó által kifejezett eszményi törekvés mindig csak a politikai lehetőségek határain belül juthat érvényre a gyakorlatban. A vagyonos vagy befolyásos szülők gyermekéről hiába állapítaná meg a lélektani laboratórium, hogy nem való ilyen vagy olyan pályára, mert a szülők rendszerint megtalálják a módját annak, hogy gyermeküket akár magas társadalmi pozíciókba is elhelyezzék. Ezek a tények azonban nem azt jelentik, hogy a lélektani laboratóriumok felesleges munkát végeznek, mert mindig lesznek nagy számmal emberek, akikre nézve a felvilágosítás, tanácsadás és megnyugtató jótékony hatású. De még sokkal nagyobb számban lesznek mindig emberek, akik a lélektani laboratóriumot sohasem keresik fel, mert arra nincs szükségük, a pályájukat vagy házastársukat, stb. maguk is jól meg tudják választani.

Az emberismeret gyakorlati emberértékelés. Egy embernek sokféle jó tulajdonsága lehet, de egyetlen lényeges rossz tulajdonsága döntően befolyásolhatja emberértékét. A nagy tehetség nem sokat ér, ha megbízhatatlansággal párosul, különösen vezető állásban. Társadalmilag legértékesebb az összehangzatos ember, aki nyugodt, munkaszerető, önálló, széles látókörű és jó erkölcsű. Az emberérték meghatározására és a nevelő-oktatási tanácsadásra leghivatottabb intézmény az az iskola, amelyben az oktatás és nevelés teljesen egyenrangú tényezők, amely nemcsak didaktikailag, hanem pedagógiai is elbírálja növendékeit, és amelynek tanítói, tanárai a szükséges gyakorlati lélektani és gyakorlati emberismeret-tani készséget — nem a lélektani laboratóriumokban — hanem az egyedül illetékes és hivatásuk magaslatán álló gyakorló-iskolákban ténylegesen megszerezték.

Arday Pál.

Frnköl Andor: A megismerés problémája a görög filozófiában a szofistákig.
(Dolgozatok a Kir. Magy. Pázmány Péter Tudományegyetem Philosophiai Semináriumból: 51.) Budapest, 1942. 8-r., 67 lap.

Természetes, hogy a görög gondolkodás hajnalán, amikor a megismerésre való törekvés lerakta a filozófia épületének alapjait, maga a megismerés még nem válhatott problémává. A gondolkodás mint magától értetődő tétellel dolgozott azzal, hogy a megismerés lehetséges. A IV. sz. fordulóján viszont elhangzik a híres gorgiaszi nihilista tétel, hogy a megismerés lehetetlen. Értekezésünk szerzője azt igyekszik megmutatni, hogyan jelent meg a közben eltelt századok folyamán a szofisták előtti filozófia nagy metafizikai kérdései mellett a megismerés problémája is.